

تجوید شناسی در قرآن

بیاد عیسیٰ مسترحمی

سرشناسه : مسترحمی ، عیسی
عنوان و نام پدیدآور : نجوم شناسی در قرآن / سید عیسی مسترحمی
مشخصات نشر : قم : مرکز مدیریت حوزه علمیه قم . ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری : ۲۲۸
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۵۰-۴۱-۰
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه : ص [۲۱۳] - ۲۲۸ : همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع : نجوم در قرآن
موضوع : نجوم و اسلام
موضوع : قرآن - اعجاز
موضوع : کیهان شناسی - جنبه های قرآنی
شناسه افزوده : حوزه علمیه قم . مرکز مدیریت حوزه
شناسه افزوده : حوزه علمیه قم . مرکز مطالعات و پاسخ گویی به شبهات
رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ / ۴۵ / ۳ / ۶۸ / ۱۰۳ BP
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۸
شماره کتابشناسی : ۳۹۶۴۴۵۳

نجوم شناسی در قرآن

نویسنده : سید عیسی مسترحمی

تهیه کننده : مرکز مطالعات و پاسخ گویی به شبهات

ناشر : مرکز مدیریت حوزه های علمیه

چاپ : سلیمانزاده

شمارگان : ۱۰۰۰

قیمت : ۹۰۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۵۰-۴۱-۰

آدرس : قم - خیابان معلم - کوچه شماره ۱۲ - پلاک ۱۴ - جنب ساختمان جامعه مدرسین حوزه علمیه

مرکز مطالعات و پاسخ گویی به شبهات

تلفن : ۳۷۷۳۷۲۱۷ - ۳۷۷۳۷۲۱۳ - ۰۲۵ / تلفکس : ۳۷۷۳۷۲۱۳ - ۰۲۵

انتشارات : ۳۷۷۴۸۳۸۳ - ۰۲۵

فهرست

۱۱ مقاله

بخش نخست: کلیات

۱۸	 پیشینه پژوهش
۱۸	 مبانی علمی
۱۹	 پیشینه خاص
۱۹	 پیشینه پاسخ‌گویی به شبهه
۲۲	 فرضیه‌های پژوهش
۲۲	 اهداف پژوهش
۲۳	 ضرورت موضوع
۲۳	 لزوم آمادگی پیشینی برای رد شبهه‌ها
۲۴	 فطری بودن پرسش
۲۴	 نگاهی گذرا به نجوم در قرآن
۲۷	 مفهوم‌شناسی
۲۷	 الف) شبهه
۲۸	 ب) تعارض
۲۹	 شرایط تعارض
۳۱	 ج) نجوم
۳۳	 مسائل و شاخه‌های دانش نجوم
۳۳	 دوره‌ها و تطورات دانش نجوم

بخش دوم: قرآن و مباحث عام نجوم

- الف) هوشمندی طبیعت ۳۷
- هوش از منظر علم ۳۷
- دیدگاه‌های تفسیری ۳۸
۱. تسبیح هستی ۳۹
۲. سجده کردن ۴۱
- بررسی و نقد چگونگی سجده اجرام آسمانی ۴۱
۳. مخاطب بودن آسمان و زمین ۴۳
۴. عرضه امانت به آسمان و زمین ۴۳
- ب) سازگاری طرح مباحث نجومی با بلاغت قرآن ۴۴
- ج) رد یا تأیید منظومه بطلمیوسی ۴۶
- الف) سکون زمین در مرکز عالم ۴۷
- ب) وجود نفث ۴۷
- ج) اتصال اجرام آسمانی به افلاک ۴۸
- د) حرکت خورشید و سیارات در بی حرکت افلاک ۴۸
- ن) اعتقاد به یک آسمان ۴۹
- و) ازلی و ابدی بودن افلاک فوق القمر ۴۹
- هـ) امکان ناپذیری حرکت در بین افلاک آسمان ۵۱
- ی) حضور ستارگان در فلک هشتم ۵۲
- جمع‌بندی ۵۲
- د) پرسش‌های نجومی در قرآن ۵۳
- هـ) پیروی یا عدم پیروی قرآن از کتاب مقدس ۵۷

بخش سوم: قرآن و کیهان‌شناسی

- الف) آفرینش آسمان و زمین در شش روز ۶۵
- دوران‌های آفرینش ۶۷
۱. از دیدگاه علم جدید ۶۷
- مرحله نخست: (صفر تا ۳۳-۱۰ ثانیه) ۶۷
- مرحله دوم: (از ۳۳-۱۰ ثانیه تا ۳۳-۱۰ ثانیه) ۶۷
- مرحله سوم: (از ۳۳-۱۰ تا ۶-۱۰ ثانیه) ۶۸

مرحله چهارم: (از 10^{-6} ثانیه تا 10^{-3} ثانیه).....	۶۸
مرحله پنجم: (از 10^{-3} ثانیه تا 10^0 ثانیه).....	۶۸
مرحله ششم: (از 10^0 ثانیه تا ۳۰ دقیقه).....	۶۸
مرحله هفتم: (از ۳۰ دقیقه تا ۱ میلیون سال پس از آفرینش).....	۶۹
مرحله هشتم: (از یک میلیون سال پس از آفرینش تا امروز).....	۶۹
۲. از دیدگاه مفسران.....	۶۹
دیدگاه نخست: شش روز از روزهای هفته.....	۶۹
دیدگاه دوم: زمانی برابر با شش روز.....	۷۰
دیدگاه سوم: ایام ربوبی.....	۷۱
دیدگاه چهارم: قطعاتی از زمان.....	۷۱
بررسی و نقد.....	۷۳
(ب) آفرینش آسمان و زمین	۷۷
۱. عدم خلقت زمین.....	۷۷
۲. عدم آفرینش آسمان.....	۷۷
۳. دو آفرینش برای آسمان.....	۷۸
۴. دو آفرینش برای زمین.....	۷۹
۵. بیان نشدن آفرینش.....	۷۹
بررسی و نقد.....	۷۹
(ج) آفرینش آبی یا روندی طولانی	۸۱
(د) زمان آفرینش هستی، شش روز یا شصت روز؟	۸۲
اربعة ایام اشاره به مراحل آفرینش زمین.....	۸۳
اربعة ایام اشاره به فصل‌های چهارگانه سال.....	۸۴
اربعة ایام اشاره به مراحل تکامل زمین.....	۸۴
نسبی بودن زمان «یوم».....	۸۵
بررسی و نقد.....	۸۵

بخش چهارم: قرآن و اخترفیزیک

(الف) شق القمر و شیارهای ماه	۹۱
تاریخ رویداد شق القمر.....	۹۲
بررسی و نقد دیدگاه‌های تفسیری.....	۹۲

- ۹۳..... الف) منکران رویداد شق القمر
- ۹۵..... ب) معتقدان به پیوند آیه با شق القمر
- ۹۷..... ب) دیدگاه قرآن و علم نجوم در مورد شهاب
- ۹۹..... مفهوم‌شناسی
- ۹۹..... شهاب از منظر دانش نجوم
- ۱۰۱..... شهاب از نگاه قرآن کریم
- ۱۰۲..... دیدگاه‌های تفسیری
- ۱۰۵..... نقد و بررسی
- ۱۰۶..... بررسی و پاسخ به شبهه
- ۱۰۷..... ج) هفت آسمان در قرآن و افلاک بطلمیوسی
- ۱۱۳..... مراد از هفت آسمان در آیات مختلف
- ۱۱۴..... د) یافتن ای نوین علمی در مورد هفت آسمان
- ۱۱۶..... ه) زمین مسطح است یا کروی؟
- ۱۱۷..... و) اعتقاد به طالع بینی و پیشگویی به وسیله ستارگان
- ۱۲۰..... دیدگاه‌ها و نظرات در مورد تجیم
- ۱۲۵..... ز) زندگی فرازمینی
- ۱۲۷..... حیات در خارج از زمین از منظر علم
- ۱۲۸..... امکان وجود زندگی فرازمینی
- ۱۲۸..... کشف نشدن موجود هوشمند فرازمینی
- ۱۳۱..... حیات در آسمان‌ها از منظر قرآن
- ۱۳۱..... جنبندگان آسمانی
- ۱۳۲..... بررسی و نقد دیدگاه‌های تفسیری
- ۱۳۴..... موجودات هوشمند در آسمان‌ها
- ۱۳۵..... بررسی و نقد دیدگاه‌های تفسیری
- ۱۳۷..... عوالم گوناگون
- ۱۳۸..... بررسی و نقد دیدگاه‌های تفسیری
- ۱۴۰..... جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
- ۱۴۱..... ح) وجود هفت زمین
- ۱۴۲..... مفهوم و کاربردهای ارض در قرآن

۱۴۲	الف) کره زمین:
۱۴۳	ب) سرزمین:
۱۴۴	ج) عالم طبیعت:
۱۴۴	د) خاک:
۱۴۴	هـ) درون زمین:
۱۴۴	ن) عالم دنیا:
۱۴۵	ی) محل جمع شدن انسان‌ها در قیامت:
۱۴۵	بررسی و نقد دیدگاه‌های تفسیری

ط) باور قرآن به وجود قصرهایی در آسمان ۱۴۸

۱۵۰	اسرار علمی صور فلکی و بروج
۱۵۴	دیدگاه‌های تفسیری
۱۵۴	مفهوم آسمان در آیات
۱۵۵	مراتب بروج
۱۵۵	منازل دوازده گانه
۱۵۶	ستاره‌ها و منازل
۱۵۶	مجموعه‌ها از تارن
۱۵۷	ساختمان‌هایی در آسمان
۱۵۹	تفسیرهای دیگر
۱۵۹	نقد و بررسی

بخش پنجم: قرآن و هستی

۱۶۶	الف) تعدد تعبیر مشرق و مغرب
۱۶۷	مشرق و مغرب از منظر علم
۱۶۸	دیدگاه‌های تفسیری
۱۶۸	مجموعه نخست آیات: «مشرق و مغرب»
۱۶۹	مجموعه دوم آیات: «مشرقیین و مغربیین»
۱۷۲	مجموعه سوم آیات: «مشارق و مغارب»
۱۷۵	ب) نرسیدن خورشید به ماه
۱۷۶	بررسی دیدگاه‌های تفسیری
۱۷۷	ظرافت در تعبیر «تدرک» و «سابق»
۱۷۷	ج) چالش قرآن و نجوم درباره حرکت خورشید

۱۷۹	حرکت خورشید از منظر دانش نجوم
۱۸۰	حرکت وضعی خورشید
۱۸۰	حرکت خورشید و ستارگان به دور مرکز کهکشان
۱۸۱	تعبیرهای قرآنی دربارهٔ حرکت خورشید
۱۸۱	۱. جریان داشتن خورشید
۱۸۲	دیدگاه‌های تفسیری
۱۸۳	الف) حرکت انتقالی خورشید به دور مرکز کهکشان راه‌شیری
۱۸۳	ب) حرکت انتقالی درون کهکشان
۱۸۴	ج) حرکت وضعی خورشید به دور خود
۱۸۵	د) حرکات درونی خورشید
۱۸۷	بلوغ و غروب خورشید
۱۸۸	د) شب و روز اجرام آسمانی در فضا
۱۸۹	بررسی دیدگاه‌های تفسیری
۱۹۰	الف) «لایله» و «نهار»
۱۹۱	ب) مراد از «لایله»
۱۹۲	ج) مراد از واژه «لایله»
۱۹۳	بررسی و نقد
۱۹۴	رعایت قواعد ادبی در تعبیر یسوع
۱۹۵	روز آشکار کنندهٔ خورشید
۱۹۸	انگارهٔ غروب خورشید در چشمه‌ای گل‌آلود
۱۹۹	مکان «عین حمئه» از منظر مفسران
۲۰۲	قراربودن و سکون زمین
۲۰۳	بررسی و نقد دیدگاه‌های تفسیری
۲۰۶	چالش قرآن و نجوم در تصریح نکردن به حرکت زمین
۲۰۷	تعارض قرآن در تعیین زمان عروج
۲۰۹	پیچیده شدن شب و روز به هم
۲۱۰	بررسی و نقد دیدگاه‌های تفسیری
۲۱۲	چالش قرآن و نجوم در مادی پنداشتن شب و روز
۲۱۵	منابع:

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْنِ يَدْعُو مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

و به درستی که هر آنچه از پیش، کتاب عزیزی است که باطل به سوی او نمی آید، نه از روبرویش و نه از پشت سرش، و از جانب خداوند حکیم و حمید فروآمده است. (فصلت، آیه ۴۲)

قرآن کریم معجزه جاویدان پیامبر گرامی اسلام ﷺ است که برای تربیت و هدایت انسان ها از طرف خداوند تعالی نازل شده است؛ مشخصه بارز این کتاب مقدس آن است که با نزول آن، دیگر کتابی آسمانی نازل نخواهد شد و مقتضای عقلی این ویژگی خاص و متعالی، آن است که این کتاب شریف دربردارنده محتوایی جامع و عمیق در همه حوزه های علمی و اجتماعی بشر تا روز قیامت باشد؛ چنان که مقتضای نص شریف "نَزَّلْنَاهُ بِاللَّيْلِ مُبَارَكًا لَعَلَّ نَافِلُونَ" (نحل، آیه ۸۹) و دیگر نصوص قرآنی و روایی نیز دلیل بر همین مطلب است.

جامعیت قرآن در تبیین حقیقت هستی و شئونات دنیوی و اخروی، فردی و اجتماعی انسان و نیز سالم ماندن از تحریف، هر یک به نوبه خود دلیل قاطعی بر عظمت این کتاب آسمانی است، این کتاب مقدس در عین اینکه محتوای هدایتی آن به گونه ای بیان شده است که برای بشر قابل فهم باشد، آنقدر والا و شگرف است که کسی را یاری همآوردی با آن نیست. فصاحت

و بلاغت، قوانین متعالی، برهان‌های محکم، عدم اختلاف و نظم و موسیقا و آهنگ این کتاب عزیز دارای اعجاز است. البته وجوه اعجاز قرآن منحصر در موارد یادشده نیست بلکه ساحت علمی قرآن، خود از وجوه اعجاز آن به‌شمار می‌آید. توجه دادن اذهان بشریت به پدیده‌های علمی و ترویج و تبلیغ علم و دفاع از امور علمی در این کتاب مقدس آن چنان برجسته است که هر فرد آگاه و دانشمند منصفی که بعد علمی قرآن را جدای از ابعاد دیگر از مورد توجه قرار دهد به علمی بودن این کتاب و نهایت اتقان علمی آن اذعان خواهد کرد.

وجود بعضی نکات و اشارات علمی که تا آن زمان برای انسان‌ها ناشناخته بود و سالیان درازی پیش از آن با کمک ابزارهای تجربی توانست به برخی از آنها دست یابد (و بعضی در برخی موارد تا قرن‌ها بعد هم ناشناخته مانده بود)، یکی دیگر از ابعاد اعجاز قرآن به شمار می‌رود.

نکته قابل توجه آن است که هر چند قرآن، در مواردی به جزئیات علوم تجربی و طبیعی پرداخته و انسان را به مطالعه طبیعت و نظام حاکم بر آن تشویق کرده است، اما نباید آن را یک کتاب صرفاً علمی همانند فیزیک دانست و انتظار داشت تمام قوانین و فرمول‌های فیزیکی در آن ذکر شده باشد؛ بدیهی است چنین نظر داشتنی به محتوای قرآن، منافی با کتاب متعالی از جایگاه حقیقی آن است چراکه قرآن کتاب هدایت بشر به سوی کمال بوده و وجود گزاره‌های مربوط به علوم طبیعی در جهت تحقق همین حقیقت (هدایت بشر) می‌باشد، با این وجود هر آنچه در خصوص جزئیات علوم طبیعی در این کتاب به زیور ذکر در آمده، در نهایت اتقان است و مسایل نجومی مطرح شده در قرآن با تمام اتقان و ظرافت‌های علمی، از بدایع بلند این کتاب آسمانی است. البته کسانی که از توانایی لازم برای درک این

مفاهیم عمیق برخوردار نبوده و یا گرفتار بیماری عنادورزی با این معجزه بزرگ الهی هستند، به القای مسایل شبهه‌انگیز درباره آموزه‌های نجومی قرآن می‌پردازند.

بر این اساس هر چند قرآن، کتاب عصمت الهی و نوری است که ظلمت نقص در او راه ندارد؛ ولی با توجه به پیامدهای مخرب اندیشه‌های باطل و شبهات همراه کننده، پاسخ به این سوالات و شبهات در راستای هدایت‌گری و رفع شبهات کسانی که در دام این القائات شیطانی قرار گرفته‌اند و نیز دفع اندیشه‌های فاسد شبهه‌افکنان، امری لازم و ضرورتی غیرقابل انکار است.

کتاب حاضر به پاس میراث غنی تفسیری گذشتگان و استخدام دانش نجوم، با هدف پاسخ‌گویی به این شبهات به قلم محقق ارجمند حجة الاسلام سید عیسی مسترحمی، از محققین این مرکز، تدوین گردیده است.

در این مجال از تلاش‌های همه سریزانان، دست‌اندرکاران این اثر به ویژه مؤلف محترم، حجج اسلام علیرضا عظمی و سیدرضا قلمکاریان اصفهانی (ارزیابان علمی) و حسن‌رضا رضایی (مدیر گنج‌فران و حدیث) تقدیر و تشکر می‌شود.

حسن‌رضا رضایی

رئیس مرکز مطالعات و پاسخ‌گویی به شبهات